

GYERMEKBARÁT.

(Második évfolyam.)

25. sz.

Pest június 18.

1863.

Megjelenik minden csütörtökön. Laptulaj-
donos: **Atala**. Fel. szerkesztő: **Szabó**
Richard. Lakása: Papnöveldeutca 1. sz.

Előfizetési díj: egy évre 5 ft., félévre 2 ft
50 kr., negyedévre 1 ft. 30 kr.
Előfizethetni **Emich Gusztáv** kiadónál,
Barátok tere 7. sz.

A szorgalom.

Annyit beszélnek naponként a szorgalomról, az iparkodásról, hogy tisztában kell lennünk fogalmával és következményeivel.

A szorgalom elszánt munkás akarát. Legfőbb kelléke a folytonosság és a kitartás. Ha szorgalmunkat időnként megszakadni engedjük, könnyen restekké leszünk. Ha nem vagyunk kitartók, ha a fáradságtól visszariadunk, nagy tetteket soha nem vihetünk véghez. Ha szorgalmunknak iránya jó, következménye lesz: boldogságunk és társaink jólétének elősegítése.

Akármerre nézünk a világban, mindenütt mozgást látunk. Fölöttünk a csillagok mozognak, alattunk a föld közepében forró tüztömeg vagy. A nappal az éjet fáradhatlanul felváltja, soha sem mulasztja el a tavasz követni a telet. A növények most rügyeznek, azután leveleznek, bimbóznak, virágoznak; az állatok is mindenütt mozognak, és legmevetettebbek azok közülök, melyek legkevesebbet mozognak. Csak az ember legyen rest, csak az ne legyen munkás? Az nem lehet. A munka nemesíti az embert.

Egyszerre tudós senki sem lehet, tanulni, fáradni kell. Diogenes rendkívüli példáját adta a tudvágnak és azon erőnek, melylyel küzdenünk kell, hogy kiképezzük magunkat. Antisthenes bölcselkedő bizonyos ok miatt senkit sem engedett magához menni tanulni. Diogenes elment hozzá, de Antisthenes el akarta hajtani, Diogenes nem ment el, és végre annyira megfélemedezett magáról Antisthenes, hogy botot is fogott Diogenes ellen, sőt végre meg is ütötte őt. „Üss, ha akarsz, felelé Diogenes, de én még sem megyek el, tanulni akarok tőled.“ Erre elbámult Antisthenes és tanította őt. Korunkban ilyen akadályokkal nem kell azoknak küzdeniök, kik tanulni akarnak, csak a hanyagságot kell legyőzniök. Ha a bölcs oly nagy akadálylyal is megküzdött, nekünk pirulnunk kell, ha a kisebbel, a kis fáradsággal sem tudunk megküzdöni.

Nem szeretjük, ha valamiért hiába fáradunk; tegyük tehát azt, a minek jutalma bizonyos. Ilyen a tanulás. A tanult ember többet használhat hazájának, többet segíthet barátjain, jobban legyőzi az élet bajait, mint a tudatlan. A bölcs Antisthenes azt mondta: „legbiztosabb köfal az embereknek az okosság, mert azt sem lerontani, sem elárulni nem lehet.“ Zopyrus Sokrateset boldondnak, mértékletlennek és gyávának nevezte. Emiatt boszorkodtak Sokrates barátjai; ő pedig azt mondá: „igazat mondott volna Zopyrus, ha a tudomány nem tanított volna meg, hogyan kell magamat viselnem.“ Senki, de senki

nem tagadhatja józanul a szorgalom hasznát, hisz a mindennapi élet megegyezően.

Különben magában véve is édes a szorgalom; csak azért félnek tőle annyian, mert kezdete nehéz. A szokás édessé teszi. Biztosítok akárkit, hogy örömét fogja találni a tanulásban, hogy munkaközben is érzi a szorgalom kedvességét, ha csak két héttig is erősen fölteszi magában, hogy igazán szorgalmas lesz, és dolgozik annyit, a mennyit csak lehet. Hogy mennyire édes maga a szorgalom, Diocletian római császár fényesen bizonyítja. Ő lelépett a trónról és a kertészettel foglalkozott. Maximianus elment hozzá és biztatta, hogy foglalja el ismét a császári széket. Diocletian ezt felelte: „ha Maximianus ismerné azt a gyönyört, melyet akkor érezek, midőn munkámnak gyümölcsét látom a kertben, akkor eszébe sem juthatna a korona.“ Lehetetlen, hogy már munka közben is ne éreznők jól magunkat, midőn érezzük, hogy mindig közeledünk a célhoz, melyet csak azok érhetnek el, a kik sokat dolgoznak, sokat tanulnak. Szerencsések az ifjak és a gyermekek azért, mert tanítóik megmutatják az irányt, melyben szorgalmasan kell haladniok. Csak is az képezheti ki magát igazán, a ki engedelmeskedik nekik, mert a ki haszontalanságokra tölti szorgalmát, olyan mint a hanyag. Sok ember törődik inkább a haszontalanságokkal. Diogenes egykor hasznos dolgról beszélvén, hallgatói nem figyelmeztek. Erre elkezdett énekelni. Jött most mindenfelől a nép, és hallgatta énekét. Diogenes elhallgatott, és megfeddte őket, hogy szorgalmukat nem jól használják, mert iparkodnak azt tudni és hallani, a mi nem szükséges, a szükségessel pedig nem törődnek.

Nem kell mindenfélébe sem kapnunk, mert a ki mindent akar tudni, semmiben sem lesz egészen jártas.

Midőn most a szorgalomról szólván, említettem gyakran a tudományt is, mely a szorgalomnak gyümölcse, nem hallgathatom el, hogy nem szabad soha olyan tudományt szinlelnünk, vagy hazudnunk, melyel nem bírnunk; hisz a szorgalomnak tulajdonképeni gyümölcse nem abból áll, hogy művelteknek tartassunk, hanem ismétlem: gyümölcse az, hogy képessé leszünk jobban használni a hazának és társainknak, szívünk pedig nemesül, hisz a rest csak pirolva nézhet az emberek szemei közé.

Mindenki azon dolgokban legyen legszorgalmasabb, melyeket megtenni leginkább köteleztetik.

Seidel (Pátkai) Pál.

Tanulni kell.

Elbeszélés.

Ezelőtt pár héttel Szabolcs megyébe utaztunk. Utunk gyönyörű tájakon vitt keresztül, a melyek a tavasz gyenge zöldjével borítva, valóban meglepő szépségűek voltak. A közelebb levő dombok sötétzöld vagy fekete színűek, a távolabbiak barnás vagy különféle lila és kék színűeknek látszottak, nevelte még e színvegyületet az is, hogy a legszebb derült napfényes nap volt, míg pár órával azelőtt állott el a harmadnapos eső.

Szerencs mellett menvén el, igyekeztem szemeimmel azon tért fölhalálni, hol egykor Árpádot emelék őseink fejedelemnek; majd a világhírű tokaji hegyen feledtem tekintetemet, míg utitársam oly szives volt nekem e hegyről beszélni.

— E hegyen dúsan tenyész a szőlő, mondá a többek közt utitársam, de

csak itt alól oly gazdagon, mentül feljebb halad az ember, a szőlőtőkék annál alacsonyabbak, annál törpébbek a fák is, míg végre felül már csupán fű tenyész. Ha az ember egészen felül van a hegytetőn, olyan széles tér van, mint egy közönséges szérű s egy kis forrás üde vizével enyhíti a kifáradt szomját; e szérűforma tér sűrű, apró gyeppel van benöve, s róla a kilátás meglepő. Egyik felől a végtelen síkságu alföld rónája, a melyet mint ezüst kigyó csavarog be országunk második folyója, a Tisza, míg másfelől gazdag termékeny szőlőhegyek, ezek között elszórva iparos városkák, földmivelő s bortermelő faluk terülnek, távolabb pedig a kékellő havasok sat.

Nemsokára Tokaj vendéglőjébe hajtottunk be, a hol ebédelni akartunk. Névnapra valánk menendők Szabolcs megye egyik köztisztelőben álló földbirtokosához, következésképp igen jókedvűek, e mellett utasok voltunk vagy nyolczan s társalgásunk elég élénken folyt eleinte a vidékről, majd az ismerősökről, míg azután a felhozott étel foglalkoztatott bennünket néhány perczig.

Minnyájunk vidám arca közül feltűnően elütő volt utitársam inasának az arca, a kinek még eddig semmi hangját nem lehetett hallani, míg ellenben a többi velünk levő cseléde a legvérmesebb reményektől buzdítatva, egy más között vigan töltötte az időt.

Idáig való utazásunk közben, miután ez inas előttünk a bakon ült, rá sem ügyeltem, de most az asztalunk körül, a mint felszolgált, akaratom ellen, sajátos kifejezésű arca által érdekeltettem.

Valami megkapó bánat látszott arczkifejezésén, arca vonzó, habár hirtelenül elvénuítséget mutatott, mert mint később megtudám, még alig volt negyven éves, már is hajában több volt az ősz, mint a szőke, egyedül jó kifejezésű kék szemei mutatták, hogy ez arcz valaha ifju s talán szép volt.

Akaratom ellen elgondolkoztam ezen ember multja felett, hogy ugyan minő sorsa lehetett ennek, talán szegénységben született, de hiszen akkor nem lehetne ilyen végtelenül szomorú, hogy az ember maga is elkomorodik, ha csak ránéz, mert a szegényeknek az az előnyük van, hogy ha abban születünk, azt megszokjuk és egy kicsivel könnyebb élet, jobbra fordult sors bennünket megelégedettekké s boldogokká tehetnek. Gazdagoknál is így van ez? Vagy talán azoknak kívánságaik nagyobbak levén, azok nem egy könnyen teljesülnek? —

— Mire gondolt, kegyed, hogy olyan szótlan? kérdé utitársam, ki melletttem ült az asztal mellett.

— Én, mondám némileg akadozva, alig emlékszem, de igen, folytatám körültekintve s látva, hogy nincs jelen, ön inasának multjára gondoltam.

— Nemde, mondá szintén komolyá vált hangon, érdekes s e mellett jó arca van, csak hogy igen szenvedő kifejezésű; különben oka van szegénynek rá.

— Talán valami baja volt, mondám érdekelve.

— Volt biz annak elég, ugy hiszem, hogy elég, ha azt mondom, hogy ő vagyonos család egyetlen örököse, T—y Géza, kinek ifjuságában párjával volt istállójában a gyönyörű ötös fogat, parancsára számos cselédség, gazdasága virágzó, földjei legjobbak a vidéken, sőt azon kastély, hova megyünk, (mely valóban elég csinos) ősi háza volt s ezért. . . .

Az ételt behozó inas belépte ketté szakította a társalgást,

— Szíves lesz ön nekem ezt elmondani majd az uton, nemde? mondám halkán utitársamnak.

— Igen szívesen, lön a válasz.

Egy óra mulva már utban voltunk s én sürgettem utitársamat az ígért teljesítéseért.

— T—y Géza, mint említém, igen vagyonos család egyetlen sarjadéka, kezdé elbeszélését utitársam, hangját meghalkítva, hogy a bakon ülő inas meg ne hallja. Nevelését szülőitől nyéré, kik őt teljes szívökből szereték, de fájdalom, Géza alig volt öt éves, mikor anyját, ki derék okos nő volt, elveszté. Apjának gazdálkodása kiterjedt volt, a mely elkerülhetetlenül igénylé egy jó gazdaszony kormányzását s így második házasságra lépett. De Géza mostoha anyjával soha sem tudott megbarátkozni, fájt neki édes anyja vesztesége s így mihelyt azon időt elérte, hogy iskoláit megkezdheté, azonnal városra lön adva, apja a legjobb tanácsokkal s telt erszényel hagyta őt egy derék művelt családnál, néha-néha a mikor gazdálkodása megengedte, meglátogatta őt, ellátva minden szükségeseikkel.

Géza pedig az atyai adományt, a gazdag zsebpénzt arra használta fel, hogy pajtásaival mulathasson, kik azután a szó teljes értelmében körülözönlötték, akadtak közülök olyanok is, kik gyakorlatait megcsinálták, ha a tanár által felhivatott, a feleletet sugták neki, tudván azt, hogy olyankor valami szép kis játékszerre mindig tarthatnak számot, ellenben pedig Géza erős lévén majd talán tőle verést is kaphatnak.

Igy Géza pénz- és testi erővel birván, egészen felülemelkedett tanulóársain, s azokat hatalma alá hajtotta, a tanulás meg csak mindig maradt. Apjának meglehetősen iskolai bizonyítványokat hordott haza, mit tanáraitól kapott, mert számfeladványai tiszták, hibátlanok, ugyszintén írás-, nyelvek- s fogalmazási gyakorlatai mindig az első rendűek közé tartoztak, talán feleleteiben kellett volna több bátorság s gyorsaság, de hiszen az itt való akadozást zavarnak is lehetett tulajdonítani.

Későbbben felfellobbant Gézában a tanulási vágy, de miután évek óta vagy semmit vagy a mit tanult is, alaptalanul s hiányosan, s így utolérni teljes lehetetlen volt, e mellett a jó barátok mentül idősebb volt, annál jobban elfoglalták minden idejét, volt mulatás, éjszakázás s néha dorbézolás; s mikor iskoláit végezte, néha a jobb percekben borzadva vette észre, hogy idejét egészen hasztalanul töltötte el s nem tanult semmit.

Szerencsétlenségére apja is nemsokára meghalt, mostohája pedig egyetlen leányával vagyoni részével elvonult rokonaihoz.

A 23 éves ifjura gyönyörű rendezett birtok szállt, a mely egy évig még gyámkéz alatt volt ugyan, de Gézának zsebpénze azért volt elég, valamint nyitott tárczáju hitelezők is, így apja halála, ha ugyan bántotta is vagy félévig, a multság zajába nemsokára belefult.

A jó czimborák körülözönlötték, egyik multság a másikat érte, különösen akkor, a midőn az év eltelt s az egész vagyon Gézára szállt. Kártya, cigány napirenden volt, a sokféle eseléd pedig látva, hogy reájok senki sem ügyel, mind magának gyarapított. Géza házassága nem vetett semmi gátat ezen zajos élet ellenében, mert azon ifju leány, kit nőül vett, sokkal nagyobb uri családból származott, mintsem a himzörámát az éléskamra miatt oda hagyta volna, s a szakács ugy gazdálkodott, a mint neki tetszett.

Ha mégis néha valami jólelkű barát, megszanva ez örvény felé sietést, felhozta neje előtt az ilyen élet következéseit, a férj pazarlásait: a nő megvető tekintettel nézett rajta végig s azt válaszolá „hadd költse, magáét költi!

Nincs olyan sok, a mi el nem fogyhat, azt mondja a magyar közmondás. T—y-nél is bekövetkezett ez, mert egyik esőd a másikat érte, majd az adósság

annyira növekedett, hogy a nő vagyonát is nagy részben elnyelte s harminczöt éves korában Gézának nem volt egyebe minden vagyonából mint egy összeropedezett házacskája s hat gyermeke, kiknek legöregebbike alig volt öregebb tiz évesnél.

De volt még valamije, a mit nem kell elfelejtenünk, ez a későn felébredt lelkiismeret s a kétségbeejtő lelki vád.

Hol vannak a gyönyörű birtokok, hol az ősi lak, hol a pompás fogatok, de nem, hol a betevő falat a szegény gyermekek számára? Iszonyu helyzet, hova forduljon, mit tegyen, hogy gyermekeinek, elbetegesedett nejének ruházatot szerezzen!? Talán régi ismerőjéhez menjen? Hiszen azok nem is ismerik már, hozzá sem szóllanak, sőt kinevetik, talán gazdatiszt lehetne, ah de ki bizná rá vagyonát olyanra, aki a magát sem tudta megbecsülni, és ehez tudomány, számtani ismeret kellene, de fájdalom, his z ö n e m t a n u l t s e m m i t !

Iszonyu kétségbeeséssel küzdött, a szükség naponkint borzasztóbb lön, senki sem gyámolítá őt, kivéve nővérét, a ki néhanéha gyűjtött nekik valamit, de maga is családanya lévén, családjától nem szakithatott sokat el. Az évek foszak voltak, a pénz szüke megérezett még a vagyonos házaknál is, annál inkább a szegényebb sorsuak között, míg végre Géza a különféle állomás elnyerésére tett haszontalan kísérletek után hozzánk jött szolgálatba, nöm kérésére — folytatá utitársam, — elfogadtam, bánásmódunk irányában inkább baráti, legöregebb leányát nöm kitanitatta, ki már igen ügyes varrónó s szülein gyakran segít.“

Elszomorodtam ez ember sorsán, valamint gyermekei jövőjén s felgondoltam, hogy ha ez ember tanult volna, most előtte ezerféle ut nyilnék, tárt karokkal fogadná bárhova s adnának neki foglalkozást, a melyből családját szerényen bár, de minden aggasztó gond nélkül fentarthatná, gyermekeit taníthatná, míg most kénytelen szolgálatban lenni, a mi ugyan szegény embernek, ki ott becsülettel keresi meg kenyerét, nem lealázó valami, de annál fájdalmasabb olyan, ki egykor jobb körülmények között volt, hej gondolám magamban, bár minden gyermeknek a fülébe sughatnám: a d d i g t a n u l j, m i g i d ő d v a n !

Nemsokára megérkeztünk kitűzött helyünkre, a hol szives házigazda s vidám zene várt bennünket s azon komor hatást, mit a főntebb leirt elbeszélés bennem keltett, nemsokára számüzte a táncz. Hiába, ilyen az ember!

Éjfél tájon eszembe jutott, hogy a szegény öreg Gézát még nem is látam, mióta megérkeztünk, valjon hol lehet most az a szerencsétlen? Minő lelki vádja lehet most annak, ha felgondolja, hogy ő most itt van apja kastélyában, hol vigan foly a multság, táncz, zene, hol most Tokaj vidító nedve kedvre derít mindenkit, és ő, kinek gyermekei odahaza küzdenek a szegénységgel, a rozzant házban, neki kell itt nézni ezt a mulató, jókedvű vendégsereget, és mi ő itt most? szegény ember, habár maga volt is bukásának oka, most mégis iszonyu kín, gyötrellem lehet annak létele s szánalomraméltó, de egyszersmind intő példája is a tanulni nem akarónak.

A tánczteremben igen meleg lévén, a kissé távolabb eső szobákba távozám, míg a zene ujra megszóllal. Egyikében ezen szobáknak, talán épen elhalt anyja szobájában találtam T--y Gézát. A szegény öreg ember keservesen sirt.

Gyermekek, tanuljatok!

Kalocsa Róza.

ISMERETTÁR.

Hazai földrajz.

Magyarország ipara.

Papirkészítés, ser, pálinka stb.

A papirkészítés hazánkban az újabb időkben nevezetesen gyarapodott. 1809-ben Schwartner szerint még csak negyven papirgyárunk volt, 1844-ben már volt hetven s azóta ismét több keletkezett. Legtöbb papirgyár van az északi megyékben, nevezetesen Gömörben, Trencsinben, Sárosban, Szepesben, Borsodban, Barsban, melyekben azelőtt csak közönséges és durva papírt készítettek, de az ipar fejlődésénél és fogyasztás emelkedésénél fogva ma már a külföldi gyártmányokkal vetekedő minőségűt készítenek, nevezetesen a hermaneczi s nagy-szlabosi gyárak kitűnő jó és minden minőségű papírt szállítanak. Mindenek fölött említést érdemel a fiumei nagyszerű papirgyár, mely vállalatát nagy tőkével kezdvén meg, különös állandóságú és fejjérségű velin papírával annyira elhíresedett, hogy a megrendeléseknek eleget tenni nem képes. A papirkészítmények közé sorozzuk a kártya- és szelenczegyártmányokat is. Kártyagyár több városban, papirszelenczegyár pedig Rohoncson Vas megyében van. Felesleges talán azt megemlíteni, hogy a papír rongyokból készül, az újabb időben e célra használt más anyagok, mint szalma, kukoriczalevél még csak kísérletek.

Míg a serívás nem jött annyira divatba, a serfőzés nálunk igen gyarló lábon állt, de most már ez is emelkedőben van. 1842-ben mintegy 300 serfőzőház volt hazánkban, de többnyire oly rossz sert főztek, hogy a jobb minőségű Bajorországból, a ser valódi hazájából, hozták be. Most legnagyobb a pestmellti kőbánya i serfőzőház, hol igen jó sert készítenek, de az elsőség most is a bajor, schwechati, regensburgi sereket illeti. Alkalmilag megemlítjük, hogy a világ legnagyobb serháza Londonban van s ez a Barclay serháza. Ez roppant épület. Van benne két nagyszerű gyözégép, melyek az egészet mozgásban tartják. Naponkint elfogyaszt 5—600 mérő árpát. A pinczejében 126 hordó áll, melyek mindegyike több ezer akós.

Sokkal virágzóbb lábon áll a pálinkafőzés, minek nemzetgazdasági szempontból csak örvendhetünk, de nem erkölcsi szempontból, miután a köznép körében elharapódzott pálinkaital szellemi és testi elsatnyulást idéz elő. Egyébiránt a mértéktelen pálinkaital vádja kevesebbé terheli a magyar, mint a rác és oláh köznépet. A pálinkagyárak számát meghatározni nem tudjuk, miután majd minden nagyobb birtokos e jövedelmező iparágat felkarolta. A legnagyobb pálinkagyárak vannak Bezdédén Szabolcsban, Tótmegyeren Nyitrában, Kis-Bikácson Torontálban, Nagy-Létán Biharban. Pálinkát főznek rozsól, burgonyából, szilvából, cseresnyéből, törkölyből és borsepréből. Hires a szerémi szlivovicza. Rozsolis-gyárak vannak Nagy-Höfleinban Sopronban, Pozsonyban, Ujlakon Nyitrában, Pesten több, Pócspeyben Szabolcsban, Betléren Gömörben, Pancsován, Fehértemplomban és Fiumében, ezek legnevezetesebbike az ujlaki, mely 50-féle rozsólal készít.

Eczetet majd minden magyar gazdasszony készít a házi szükségére, de azért vannak nagyobb eczetgyáraink is, nevezetesen Pesten, Győrött,

Pozsonyban, Nagy-Höffleinban, Pócsperiben, stb. Egyéb-iránt kívánatos volna, ha az ipar ez ágát jobban felkarolnák, miután a növényi savanyok az egészség fentartására szükségesek.

(Fényes után.)

H a z a i t ö r t é n e l e m.

Csörsz és a bajorok.

A régi helvéták követői, egykor békét kérvén Julius Caesartól, így szólottak hozzá: „mi őseinktől úgy tanultuk, hogy inkább vitézséggel mint csalással harcoljunk vagy cselszövényekre támaszkodjunk.“ S mennyire igazuk van! Harcos, valóságos vitéz nemzet cselhez soha sem nyul. Ha nyílt csatában nem tudja meggyőzni ellenét, inkább megadja magát, mint csaláshoz nyulva, az utókor megvetését vonja magára. Ilyen nép volt a magyar is ősidőkben, ilyen mai napig is. Ha végignézzük történelmünkön, alig fogunk benne találni csel és ármány által nyert diadalt. Azonban nagyon sokszor fogunk lelni csatavesztést, mely megcsalás eredménye volt, minek okaul azt mondhatjuk, hogy őseink őszinték és szerfelett nyíltszívűek lévén, koránsem voltak gyanakodók.

Egy ily esetet szándékozom hazánk őstörténelméből leírni, melyből meg tanulhatjátok, hogy mily rút és dicsőségnélküli a cselvetés által nyert győzelem.

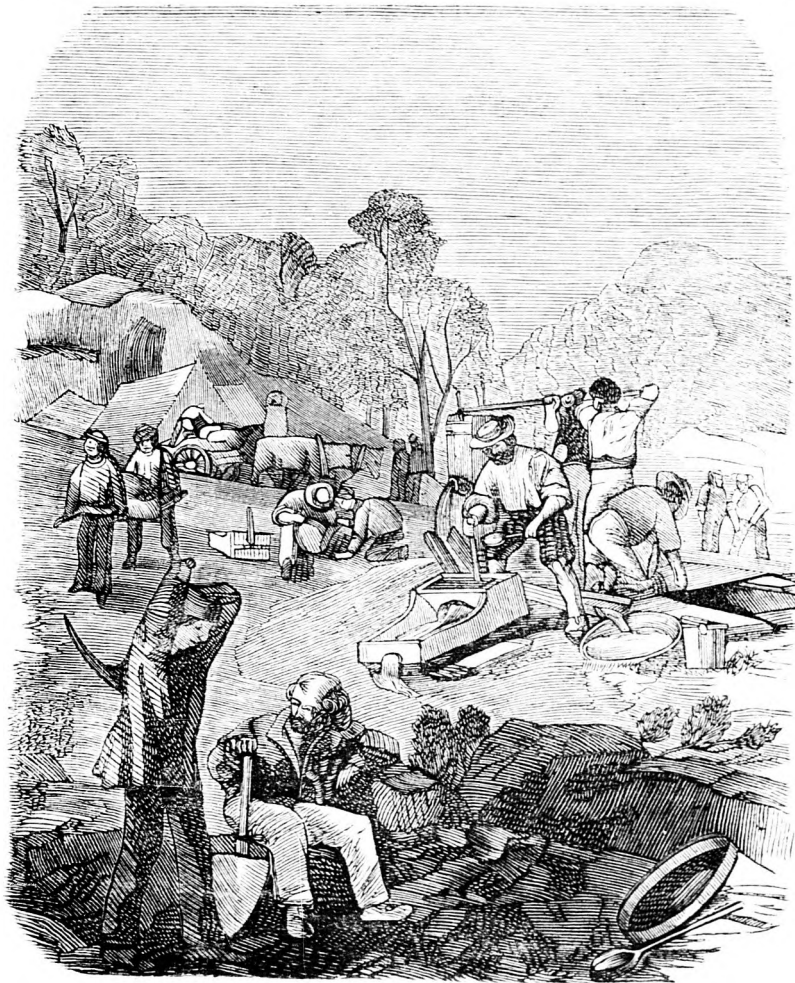
A bajorok s morvák régi viszátkodásban voltak egymással és sok éven át háborut folytattak. Látván ezt a magyarok, kik csak nemrég jöttek be Pannóniába, s a honszerzés fáradoalmait még jóformán ki sem nyugodták, bebetűtöttek Bajorországba, azt szélteben hosszában pusztítván. Ellent nekik senki sem állhatott, vitézségök rég ismeretes volt, ha pedig kevesen valának — írja egy régi német évkönyv — egy nap alatt 50 mértföldet is futottak. Beesapásaikra kedvező alkalom volt a bajor-morva viszály. Árpád alatt különösen nevezetes a 901-iki beütés. Ezuttal a magyarok a Karantán-földet tüzek ki pusztításaik helyeül. L a i b a c h vára alatt lehettek, midőn ellenök indult egy hadsereg Eberhard határgróf, meraniai Gottfried herczeg és az aquilejai patriarcha vezérlete alatt. Meghallván a magyarok e sereg közeledtét, megálltak, beakarván várni őket. Azok csakugyan meg is érkeztek. 901-iki husvét előestéjén — nagyszombaton — történt a véres ütközet. Mind a két fél megfeszítette erejét, végre őseink igen fényes diadalt arattak. Eberhard és Gottfried halva maradtak a csatatéren, az aquilejai patriarchát is csak jó lova mentette meg. Ezután a magyarokat megfékezni lehetetlenség volt. Összejárták Karinthiát, Karniolát és Stiriát, végre roppant zsákmánnyal tértek haza.

De a bajoroknak forrott a fejök a veszteségtől, elgondolták, ha a morvakkal harcolnak, a magyarok ellen teljes erővel soha sem léphetnek fel. Kaptak tehát az alkalmon, midőn hallották, hogy egy magyar csapat Morvaországba készül. Követeket küldöttek a morvák fejedelméhez, kibékültek és mindjárt szövetségre is léptek azzal. Meg is jelentek nemsokára Morvaországban harczolandók a beütési szándékozó magyarokkal.

Magyarhonból, mint mondók, sereg készült Morvaországba. E sereg vezéreül választá a vitézségéről és bátorságáról híres ifju Csörszöt, Kond vajda fiát. Mentek ennek vezetése alatt, jó zsákmánytól, még pusztítatlan vidékektől ingereltetve, jó néhány napig, midőn elérték Morvaország határát. Bejutván az országba, dűlván mindenütt, néhány napi utjok után nagy tábort láttak magok előtt. Fölismerék benne nagy örömükre a bajort, gon-

dolván, míg ez harcol elleneivel a morvákkal, addig ők az egész országot egész békével, háborítlanul kizsákmányolhatják.

Felütötték tehát táborukat egy kies völgyben, melylyel a szomszédságban levő dombon a bajorok táborozának. Egykor, midőn a hős Csörsz épen alvezéreivel tanácskoznék, belépett hozzájuk a bajor fejedelem követsége, mely őket másnapra szövetségkötés végett és vendégségre a bajor táborba meg-

Aranyásók Californiában.

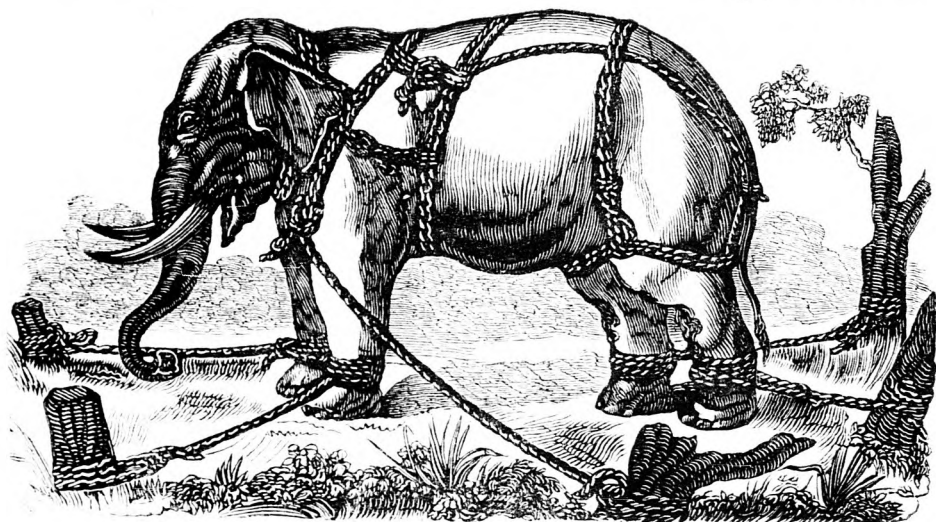
Lásd a szöveget a 394-dik oldalon.

hivá. Csörsz és társai gondolván, hogy a bajorok újra a morvák ellen hadakoznak, semmi rosztat nem sejtettek, de másfelől gyanu sem férhetett szívökhöz, ismervén a vendégi jogot, mely nálunk magyaroknál ősidőktől fogva szent és sérthetetlennek tartatott. A legjobb véleményben és hiedelemben ígérték meg tehát elmenetelüket.

Másnap már jó magasan járt a nap az égen, a midőn Csörsz és hadnagyi tüzes lovaikra ülve megindultak. Nemsokára a bajor tábor közelébe ju-

tottak. Itt őket fényes küldöttség fogadta, melynek élén a bajor püspök állott. Elérkezvén ide Csörsz, elmondá az előtte mézes mázas, hizelgő szavakban — mint a milyek roszban járó emberek tulajdonai — hogy mennyire örülnek öök és fejedelmük azon, hogy épen egyszerre ütöttek ez alkalommal a gyűlölt morvákra s mily nagy szerencsájének tartja ez, egy ily hős vitéz vezért szövetségeseül nyerhetni és asztalánál megvendéghelhetni.

Csörsz röviden válaszolt a püspök szavaira. Most bementek a táborba, melynek épen közepén a fejedelem széles, nagy és tarka lobogókkal diszesített sátora állott. Ehez érve a vezérek, leszálltak lovaikról s mentek be a fejedelem elé. Ez épen együtt ült vezéréivel s tanácskozott teendőiről. Nagy örömmel fogadták itt — legalább látszólag — Csörszöt és társait, s mindjárt eléjük terjeszték kívánatukat, hogy őket szövetségesekül szeretnék megnyerni a morvák ellen. Csörsz ösi szokás szerint kezét adva, elfogadá az ajánlatot. Következett a vendégség. Drágábbnál drágább, ritkánál ritkább eledetek hozattak az asztalra. Az ebéd vége felé megkezdődtek a pohárköszöntések, a bajorok ittak Árpádért, Csörszért, a magyarok viszont a bajor vezérért. Vigan

Vad elefánt szelidítése.

Lásd a szöveget a jövő számban.

forogtak a kupák, derült kedvben volt mindenki, midőn kupáját a fejedelem leejti. Hirtelen a sátor rejtett zugaiból fegyveresek rohannak elő, egyenesen a gyanutalan Csörszre és társaira. Ez alig tudott álmélkodásából felocsúdni, midőn maga előtt látá gyilkosait. Felkapott egy nehéz ércz kupát, azzal egy bérenczet úgy ütött föbe, hogy az rögtön a földre rogyott. De minden erőködés hasztalan volt, Csörsz és hat társa lekonzoltattak, fejeiket a bajorok dár-dákra tüzik s azokkal rohantak a magyarokra, ölve, vágva mindenütt. A vezérektől ily gyalázatos uton megfosztott sereg futásnak eredt.

Zsolt fejedelem alatt ujra Bajorországba tört Csörsz volt serege s kemény boszut állott vezéréieért.

S a bajor vezérek mit nyertek Csörsz és hadnagyai meggyilkoltatásával? Magokra vonták őseink haragját, melyet később oly drágán kellett megfizet-

niök, magokra vonták az utókor megvetését, mert a német évkönyvek is karhóztatják e megvetésre méltó rút tettet.

Beöthy Zsolt.

H i t r e g e t a n.

Bachus vagy Dionysos.

Jupiter és Semele fia. Még mint gyermek csodadolgokat vitt végbe, így egyszer, míg aludt, tyrrheni hajósok elrabolták s rabszolga gyanánt eladni akarták, de fölébredvén, követelte, hogy Naxosba vigyék. Csupán a kormányos engedett akarátának, a többi hajós pedig nagy nyereséget remélvén, nem hajtott a kormányos intésére, ki a szép gyermekben az istenre ismert. Ekkor a hajó hirtelen megállt, az evezők, árbocok körül szőlőtők emelkedtek, a gyermek tigrissé változott s a hajósokat a tengerbe szalasztá, kik ott delfinekké lettek. Most a kormányos magára maradván, a gyermeket Naxosba szállította, hol Bachus őt papjává tette.

Bachus ezután majd tigris, majd oroszlán, majd elefánt hátán több országot beutazván, az embereket a szőlőmivelésre tanította, Icarus királyt, mert nagy pompával fogadta, megtanította szüretelni. Midás királynak pedig hasonló szivességért azt a kegyelmet adta, hogy minden arannyá változzék, a mihez nyul, azonban Midás később megbánta, hogy e kegyelmet kérte s azután Bachus őt kínos állapotjából fölszabadította.

Bachus az örökké fiatal vidám istenek egyike s azért vig ábrázattal rajzolják. Különös ékességeül szolgál a homlokkötő, a hosszú göndör haj, valamint a repkényes szőlőlevélből font koszoru. Széles palást van rajta s melléről öszbőr függ le. Ismertető jelei közé tartozik a *thyrus*, egy egyenes pálcza szőlőlevelekkel és szőlővel befutva, továbbá egy fáklya s comoediai s tragoediai álarczok. Az állatok közül párducz, tigris, oroszlán, b k és számár voltak neki szentelve.

Az aranyról.

Arról a ragyogó, csillogó sárga bálványról akarunk beszélni, melyet oly sok ember imád, melynek birtokaért futva, fáradva küzdi át az életet, széttépi a legszentebb s legédeseb kötelékeket, feláldoz hazát s megy a tengereken túl epeesztő, sorvasztó kincsszomját kielégíteni.

Ki az aranyat nemesb és magasb czélok elérése végett szereti, annál az aranyvágy kifogás alá nem eshető hajlam, mely alig fog valaha elfajulni, de hány ember kergeti e lidérczet minden nemesb czél nélkül, sőt talán épen azért, hogy vagy bűnös hajlamait kielégíthesse, vagy egyeseknek, családoknak, sőt országoknak kárt tehessen, a legnemesb elveket megbuktathassa s aljas, szennyes önérdékét kivívhassa!

Az újabb időkben hány embert látunk Australia és California aranytermő vidékeire sietni, kik vagyont, családot, hazát, időt feláldozva, a távolból csalogató lidércz kergetésére határozzák el magukat s gyakran csak árnyékot kapnak meg, mely azon perczen tovatűnik, a midőn kezüket kinyújtják utánna!

Az arany ritkasága s becse már a régiebb időkben is annak bírására izgatta az embereket, sőt találkoztak, kik hitték, hogy azt keverékekből mester-

ségesen előállítani lehet. A csábitó kísérletek e tévhitet sokáig fentarták s majdnem másfél ezred év lefolyása alatt minden időben voltak, kik az „aranycsinálás” képzelt mesterségének hódolva, áldozatkimélés nélkül tevék meg kísérleteiket, — eredmény nélkül. Ha voltak fejedelmek mint Caligula, II-ik Rudolf, kik rabjai voltak e tévhitnek, sőt részt vettek az aranycsinálásban, más részről voltak ismét böles fejedelmek is, kik e mesterségre adót vetettek, sőt még kemény büntetést is szabtak, hogy ez esztelenség terjedését korlátozzák.

Aranyat csinálni nem lehet. Ennek mesterségét a természet alkotó keze magának tartotta fön, eddig legalább minden kísérlet hiu, vagyont s időt pazarló törekvésnek mutatkozott.

Az arany csak érczes állapotban találhatik, ritkán tisztán, hanem legtöbbszörre ezüsttel vegyítve. A kénkavicsban és egyéb kénes érczekben érczesen foglaltatik, melyekből szétzuzás után vagy mosás által az aranyrészecskék különválaszthatók. A hegytömegekben vagy egyenlően van szétterjedve, vagy pedig erekben s bizonyos vonalakban huzódik. Ha a kénkavics megélenyisedett s barna vaskövé átváltozott, akkor az arany vagy egészen különválva van benne, vagy ha a kő szétmállott, s a víz elhordta, az arany szabadon áll a hegyekben. Közönségesen kis darabokban találják az aranyat, de néha nagyobb darabokban is előfordul, mint nem régiben Erdélyben, s Sibiriában, Californiában, Ausztráliában nem ritkán. Gyakran a víz tovaviszi, úgy hogy az aranytermő hegyekből származó folyókban többnyire aranytartalmazó homokrétegek találhatók. Ilyen folyó az Aranyos Erdélyben.

A legnevezetesebb aranyosó-helyek Californiában vannak. A spanyol kormány s ott járó téritők már régebben tudták ugyan e helyek létezését, de titkolták. 1828-ben Erman nevezetű tanár a californiai földtömegek hasonlatosságából az urali aranytelepek földével következtette, hogy ott aranyhomoknak kell lenni, de a véletlennek volt föntartva a roppant kincstelepek fölfedezése. 1848-ban tudniillik Sutter nevű francia kapitány kivándorolván, temérdek viszontagság után Californiában telepedett meg s a Sacramentonál állított fűrészmalma csatornáját szélesíteni akarván, Marshall nevű angolamerikai vízépítész ásás helyett a víz rohamát használta a föld előblítésére s az elmosott föld alól egyszerre egész darabokban csillogott ki az arany. Nehány nap alatt 225 dollár értékű aranyat szedtek ki. A szerencsés felfedezők azonban nem titkolták a dolgot s kevés idő múlva egész népvándorlás indult California felé nemcsak a közal eső vidékekből, de más világrészekből is, nevezetesen Európából és Azsiából.

Daczára annak, hogy eddig már temérdeket összeirtak Californiáról, sem az aranytelepek terjedelmét, sem az eddig nyert arany értékét meghatározni nem lehet. 1848-diki sept. 22-ig már 600,000 dollár értékű aranyat szállítottak San-Franciscóba, s nem egy kincskereső napjában 42, mások társaságban három nap alatt 2000 unczia aranyat találtak. Nehány hó múlva a kincskeresők száma 12,000-re s az első évi keresmény értéke 10 $\frac{1}{2}$ millió tallér értékre rugott föl. 1850—51-ben már 106 millió értékű arany jött forgalomba. Eddig legtöbb aranyat találtak ott, hol keletről folynak a patakok Sacramentóba, de biztos jelekből következtethetni, hogy az arany tovább is terjeszkedik. Az aranyat ott vagy szárazon ássák, vagy a folyampartokon elterülő homokból mossák, nevezetesen az utóbbiban borsószemnyi nagyságu darabok igen gyakran előfordulnak.

Az ausztraliai aranyosások még gazdagabb zsákmányt nyújtanak. 1851-ben 345,146 uncziát, 1852-ben 4,263,042 uncziát, 1853-ben 3,030,342,

összesen 7,693,530 uncziát mostak ki, minek értéke körülbelől 212 millió dollár.

De térjünk vissza Californiába s nézzük mikép jutnak az aranyhoz.
Ennek négyféle módja van. (Vége következik.)

T a l á l m á n y o k.

A Telephonia.

(A hangnak távirda általi közlése.)

Az ember éles elmetalálékonyasága mostanában már a csodával kezd határos lenni, mert például a természettudományok terén, olyan eredményeket látunk, melyekről azelőtt tán álmodni sem mertünk volna.

Ha visszagondolunk az előbbi idökre, s látjuk a mostani fejlettséget, ropant haladást, csaknem megdöbbenünk. — Hol volt azelőtt a vasut, — hol volt még csak fogalma is a távirdának?

Az ember ezen gépek közt, melyeket pedig ismét más éles emberi elme hozott létre, szinte kicsinynek érzi magát; élettelen alakzatokat látunk, melyek irnak, beszélnek, arcképeket csinálnak, hegyeket, sziklákat törnek át s mind ezt fáradhatlanul.

A jó öreg hold, tán még megharagszik is, ha szemlájében látja, hogy a hol eddig néma csend, alig hallható suttogás volt, ott most malom kelepel, kürt rivalg, gőzmozdony füttyent, — s szelid ezüst sugárait a gőzhajók füstje vagy az óriási gyárkérmények fogják fel.

Az emberi szellem vívmányai közt, a szerényen, zajtalanul működő t á v i r d a érdemli meg leginkább figyelmünket.

Mindenki ismeri a vihar parancsoló, tekintélyes, fönséges vagy a villám félelmes, romboló erejét; ember és állat reszket, ha a természet menydörögve hallatja hangját; midön lehelletével csupán a legerősebb fákat gyökerestől kitépi, vagy mint szalmaszálat meggörbíti. Ilyen rettentő hatások mellett alig lihető, hogy az ember csak gondolni is merjen ily óriási erő megfőkezésére, — de az Isten képmására teremtett ember hatalmasabb a természet erejénél. Először e bámulatos természeti erőt megmérlegelni próbálta s ez sikerülvén neki, azután könnyű volt kisebb vagy nagyobb mennyiségekre szabni s így sikerült neki a villanyosság által a villám gyorsaságával is versenyezve, oly tért mint például 60,000 mértföld egy másodperc alatt futni be. Ez az eredmény a gondolkodó elmének eszmét adott s rájött, valjon nem lehetne-e ezen gyorsaságot, melyhez képest hajó, vasut vajmi lassúk — egymással közlekedésre felhasználni?

És létre jött a — távirda, a távirdával együtt a villanyosságnak alkalmazása tudományban, mesterségben, mert mindegyik hatalmas eszközt nyert benne, noha alig mult egy évtized, hogy a távirda fenáll s még mindig fejlődésben van, csodadolgokat mivelve — már az emberi szellem ismét nem nyugszik s nemcsak „irni“ akar a távolba, hanem messze távoloságra „beszélni“ is.

A Majna-Frankfurt melletti Friedrichsdorfban Re i s nevű tanár rájött a t e l e p h o n i a (távolra beszélés) művészetére.

Magával a sodronnyal, villanyfolyam segítségével, nem lehet ugyan távolra ható hangokat előidézni — de lehet létrehozni rezgéseket, vagy lehet a

valahol már meglevőket más helyre átvinni s ezen elv szerinti, bár még előleges kísérlete említett Reisz tanárnak a frankfurti természettudósok gyűlésén szépen sikerült.

A feltaláló a gépezet szerkesztésénél igen gyakorlatilag járt el, az emberi fület vevén mintaul. Csigát készített csőalaku gépében, átvonva azt vékony hárttyával, mely a beható hangokra mindig rezgésbe jött. Az emberi fülben található más finom alkatrészeket (kalapácsütő) platina tollakkal utánozta. Ha beleszólunk a hangadó készülékbe, a vékony hárttya hullámmásba jő, a hullámmást a platinatoll folytatja, ennek utolsó végében aztán a hárttya rezgéseinek megfelelő zörgés támad, mely a villanygép folyamát magával viszi egész az ellenkező állomásig, ott a vezető sodrony egy körrel van összekötve, mely földalattilag a villanyfolyamot ismét visszaviszi a kiindulási állomáshoz. A körben bent vékony vasvesszőcske van, ez a villanyfolyam hozzájárultával mágnessé lesz s egy másik hozzá hasonló hosszú széles emeltyűn függő vesszőcskét vonz magához mindaddig, míg csak a villamfolyam tart, ennek megszűntével a vonzás is megszűnik. A vasvesszőcskének ezen vonzatása és elbocsátása a vele összeköttetésben levő emeltyűvel mint mozgás közöltetik, ennél fogva léghullámok támadnak s ezek egy hangalap által erősítve, aránylagosan hangzanak a kiindulási állomás vékony hárttyájának rezgésével s így a villanyfolyam által csak a gépies léghullámok vitetnek által egyik helyről a másikra, a valódi hang csak a beszélő és hallgatódzó, tehát az első utolsó állomásoknál lesz kivehető. Ha még nem mentünk is annyira, hogy száz mértföldekre levő barátainkkal beszélgethetünk, vagy egy olyan távolságra levő énekest meghallgathatunk, a titok megfejtése a közel jövőben van s annál inkább remélhető, mert az egész találmány oly elveken alapszik, mint a hogy az emberi fül van alkotva. Még sok kísérlet fog ugyan dugába dőlni, de alapjában életrevaló s kivihető a találmány.

Nemsokára a feladat meg fog fejtetni, s képesek leszünk távoli barátainkkal beszélhetni, megbizásokat átadni s több efféle. Az idő és a tér csaknem eltűnnek. Nem kell majd pl. a kávéházban órákig várakozni, míg valami unalmas ember elejétől végig betűzött valami ujságlapot — kényelmesen a hallzó elé ülünk s meghalljuk, mit beszélnek épen a londoni parlamentben vagy párisi congressusokon, szóval szép egy találmány lesz ez!

Bodor Károly.

Romok az Őskorból.

(Vége.)

Ha az emberiség ősfészkeit s az egykori magas művelődés színhelyeit föl akarjuk keresni, kelet felé kell vándorolnunk. Valamint az életet adó világosság és melegség a nap költéből származik s terjed nyugot felé: úgy az egykori népek is, a nap sugarai pályáját követve, mentek keletről nyugot felé s az ez iránybani vándorlás a földön még nincsen bevégezve. Kelet egykori nagysága és fénye elenyészett ugyan, azonban a keleti birodalmak mik voltak hajdanában, ha a történelem könyvei nem mutatnák is, mutatják romjaik.

Menjünk csak Görögországból az Euphrat és Tigris melletti termékeny tartományokba, a hajdani műveltség és hatalmas uralkodók székhelyére, honét az Ázsiát megrendítő hódítók kiindultak s messze lakó népeket meghódítottak. Történelmi adatok hiányában nem ismerjük azon államokat ugyan,

azonban a mőzsesi kőtfők már N i m r ó d o t a babyloniai birodalom alapítójaul említik. Ez építé Ninivét, Assyria fővárosát, régi történetirók szerint egy hatalmas és roppant kiterjedéső várost. Itt lakott N i n u s, híres nejével S e m i r a m i s s a l, ki férje halála után férfiruhában férfiszellemmel uralkodott s B a b y l o n t rendkívül pompássá és fényessé tette. E hős nő halála után Assyria királyai fokankint sűlyedtek a tétlenség és elpuhultság hinarjába, mig végre Assyria utolsó királya, S a r d a n a p a l, fővárosa romjai közé temette magát. Az elpusztult birodalom romjaiból új birodalmak keletkeztek, erélyes uralkodók léptek a trónra, mint S a l m a n a s s a r és P h u l, kik uralmukat a Középtengerig kiterjeszték. Azonban ezek utódja S a n h e r i b alatt ismét kezdődött a sűlyedés, a régi hatalmas assyriai birodalom mindinkább elgyengült s a tőle függő Babylon nemcsak elszakadt tőle, de végkép megdönté. N a b o p o l a s a r, Babylon királya, C y a x a r e s mediai királylyal egyesűten Ninivét megtámadta, bevette s 600 évvel Kr. e. végkép elpusztította.

Mi lett a lángok által elpusztított óriás városból, arról a történelem keveset tud mondani, még helye is nyomtalanul eltűnt s az egykori főváros fekvését csak gyanítások után határozták meg, mig végre az újabb korban szerencsés körűlmények e gyanításokat bizonyossággá tevék, az omladékok alól oly gazdag s kétségbevonhatlan adatok kerülűen napfényre, melyek a város egykori helyét egész pontossággal kijelölik.

Nevezetesen L a y a r d nevű angol, ki 22 éves kora daczára Kis-Ázsiát és Syriát beutazta, 1839-ben ellenállhatlan vágyat érzett az Euphraton túli tartományokat beutazni. Akadt egy vállalkozó társa s ketten, minden egyéb kíséret nélkül indultak el egy oly utra, melyet csak karavánok mernek megtenni. Utazásukat nem reménylett siker koronázta.

1840-ki aprilben bukkant először L a y a r d alaktalan kopár dombokra, nem messzire Mossul városától, melyek figyelmét lekötötték s vizsgálásukat elhatározta, de a szükséges eszközök birtokában nem lévén, mielőtt azokat megszerezhetette volna, B o t t a nevű francia mossuli consul őt megelőzte. B o t t a elkezdé az egyik nagy dombot széthányatni, s romokra talált, de nem valami jelentékenyekre. Ekközben értésére esett, hogy Mossultól ötórányira Korsobadnál új házak építése alkalmával faragott köveket találtak. B o t t a azonnal oda sietett s megkezdé ásatásait, oly kedvező sikerrel, hogy kevés és rövid munka után egy több szobával összekötött termet fedezett föl, melynek falai dombormives, csatajeleneteket ábrázoló gypstáblákkal voltak bevonva. Ez építmények modora egészen különbözött az eddig ismert őskori építmények modorától s ék-es írásjegyek voltak a táblákon, melyek ismerete rég elenyészett. E romok világosan mutatták, hogy valami nagyon régi korból valók. Későbbi nyomozások után meg lehetett alapítani, hogy Ninive azon helyen fekűdt. B o t t a folytatta ásatásait s képfaragó-miveket tartalmazó gazdag gyűjteménnyel tért Párisba vissza.

Ez alatt L a y a r d Konstantinápolyban tartózkodott s alig hallotta meg B o t t a sikerdűs kutatásait, ő is felkészűlten a hely színére sietett azon meggyőződésben, hogy Ninive helye még nincsen fölfedezve s hogy a mossuli dombok sokkal beceseb kincseket tartalmaznak, mint a korsobadiak. 1845-ki nov. 8-án Layard lehajózott a Tigrisen s öt óra alatt Nimrudhoz ért. Azonnal megkezdé az ásatást s még azon nap egy szobát fedezett föl, melynek falait ék-írással (Keilschrift) beirt tiz nagy tábla borította.

A szenesedett állapotban talált tárgyak mutatták, hogy az épületet láng emésztté föl. Három nap után még több feliratot, néhány kőfaragványt, több

óriás szobrot, ezek között egy kilencz láb magas emberi alakot, és egy pár fejnélküli szárnyas oroszlánt ástak ki. E szerencsés siker ösztönül szolgált a munka folytatására s a becses régiségek forrása kimerithetlennek látszott.

Marczius vége felé két műremekre bukkantak, melyek az eddig tett földfedezéseket becsre nézve túlhaladták. Egy pár emberfejes szárnyas oroszlánt találtak, tökéletes épségben s oly szorgalommal kidolgozva, hogy a legfinomabb vonásokat is megkülönböztetni lehet, mintha csak akkor kerültek volna ki a műhelyből. E két oroszlán egy szoba küszöbét őrizte, mely szobának falait szárnyas kőalakok borították. E szoba több szobába vezetett s e szobasor fogalmat nyújtott ama palota nagyszerűségéről, melynek e szobák s folyósók részei voltak.

Az őskori művészet e csodálatraméltó tárgyait L a y a r d Angliába szállította, hol érdemlett figyelmet gerjesztettek s L a y a r d nak kutatásai folytatására a szükséges költségeket megszerezték. Majd minden nap valami meglepőt ástak ki. Új szobák, termek, csarnokok, művészi faragványokkal ékesítve, jöttek napfényre, egy fekete márványból faragott s 210 soros feliratu obeliszk, szárnyas oroszlánok s két remekül dolgozott sphinx a legbecsesb darabok közé tartoztak. Az utóbbiakon világosan kivehető volt az iszonyu lángok pusztása, miután az egyik egészen, a másik temérdek helyen megrepedezve s egészen összeéve volt.

1847-ik april vége felé a nimrudi északkeleti palotának 28 szobája volt kiásva, melyeket kevesebbé rontott meg a tűz s temérdek szoborral, táblával, s egyéb becses műdarabbal valának ékesítve. A földdel betemetett romhalma-zokból következtetni lehetett az egésznek óriási nagyszerűsége. Egész palotasorokat találtak, melyek belső falai szines márvánnyal voltak boritva s a régiek valamint művészetéről, ugy izléséről fényesen tanuskodnak.

Miután L a y a r d nemcsak költségét, de egészségét is végkép kimerítette, 1848 vége felé egészsége helyreállítása végett Konstantinápolyba húzta meg magát, hol két év mulva az angol kormánytól megbizást kapott egy újabb vállalatra Assyriába. El is hagyta Konstantinápolyt és Ninive romjait tette vizsgálódása tárgyaul, hol két évet töltött az előbbihez hasonló kedvező sikerrel, miről azonban más alkalommal szöllandunk.

(*Das Buch der Wunder.*)

A földi bolháról.

Lügöntetre porozzátok,
Igy a bolhát irthatjátok.

Mari egyszer azt vette észre, hogy olasz és káposztaplántáik nem oly szépek, mint pár nap előtt s miután az okát nyomozta volna, csakhamar tapasztalta, hogy plántáit a földi bolhák vég pusztitással fenyegetik. Ez neki nagy gondot okozott s mivel anyja és ő semmi orvosszert sem tudtak tanácsolni, Mari Jámborfiné asszonyhoz sietett s aggodalmát elé terjesztette.

J. Epen tegnap gondoltam rá, valljon e vendégek téged nem látogattak-e meg? Az én káposztaültetvényeimet a bolha hasonlag meglepte s hogy meg ne emészszék, épen tegnap intézkedtem iránta.

M. Miféle ovó szert tud ez ellen?

J. A palántákat több izben kevés hamuval vagy kályha-korommal behintem, vagy utczai porral, ez ugyan a zöldséget kevésbé berandítja, de ezen

gonosz állatkáktól még is óvja. Hasonlókép az ágyakat többször hamu lúggal megöntözöm, a bolha ellen ez is óvoszer, csak hogy e szernél arra ügyelj, hogy a lúg ne legyen igen erős, mert így a palántának könnyen árthatna.

M. S gyakran kell ezt ismételni?

J. Mindaddig, miglen e hivatlan vendégek elpusztulnak. Jőjj csak a kertembe, lássuk, hogy nálam a bolhák mennyire megfogytak!

Mari az ágyakat rendre szemügyre vette s úgy tapasztalta, hogy még sok bolha van a levelek túlfelén s a palánták alatt; nyomozta, hogy még mi volna teendő?

J. Ezt még egyszer lúggal megöntöztetem, későbbben rá erősen meglocsolatom vízzel s holnap reggel, ha a plánták már megszáradtak, utczai porral és hamuval derekasan behintem, miután e vendégek alkalmasint megszűnnek alkalmatlankodni.

Marim, idején csak arra legyen gondod, hogy palántáiddal te is hasonlólag cselekedjél, mert ha ezen férgeknek csak pár napig nyugtot engedünk, az egész ültetvényt fölemészthetik.

M. Majd intézkedem, nem is nyugszom addig, mig e férget ki nem irtom.

J. Még egy gyógyszer van, de az kevésé alkalmatlan. De tán mulatságból is megpróbálhatjátok.

M. Mit sem tesz, ha alkalmatlan is, csak használjon.

J. Egy nagyobb hordó-abroncsot kell venni, melynek átmérője 2 egész 3 láb, erre igen vékony vásznat kell feszíteni s ennek alsó lapját madár enyvel vagyis léppel vagy csirizzel be kell kenni. Ezen abroncsot most a bolhával ellepett zöldség fölé kell tartani, s ez alatt a férgek mint valóságos bolhák felugrálnak s a vászonra rátapadnak. S hogy e férgek még számosabban lépre kerüljenek, az abroncsról tanácsos egy darab vásznat lelógatni, mely a palántákat érintvén, azokat felriasztja.

M. No ez jó tréfa lesz Bélának, ez bizonynyal megpróbálja!

Mari ekkor haza sietett, s J. asszony utasítása szerint azonnal hozzá látott a bolhapusztításhoz, s alig pár nap mulva kertje azoktól még is szabadult, s palántái vidáman növekedtek.

István bácsi.

Mesék és adomák.

Egy császár és egy pásztorfiu.

Károly Albert császár egykor udvari kíséretével kilovagolt falura. Az utban egy pásztorfiuval találkozott, ki juhokat őrzött. A császár megállt s kérdezé, kié a juhok? A fiu botjával mutatott a major felé, hol gazdája lakik.

— S mi a béred? kérdezé a császár.

— Élelem s ruházat, felelt a fiu.

— Ez nem sok, mondá a császár.

— Hát neked több a béred? kérdé a fiu, ki nem ismerte a császárt.

— Valóban nem rosz kérdés egy fejedelemhez, mondá a császár kíséretéhez mosolyogva, s megajándékozva a fiut, tovább lovagolt.

al
j,
r-
g
li
o-
al
k
-
s,
a.
-
z
-
l
-
e
-
s

GYERMEKBARÁT

25. SZ.

POST 1363 ERICH G. M. AKAD. NYOMDAS.

Ajáljuk az e számhoz mellékelt előfizetési felhívásunk figyelembevételét!

Renz cirkusa Pesten.

Ez a circus, vagy lovagkör, nagy kerek deszkaépület. Ha este hét óra után e tájra megyünk, mi, kik gyalog járunk, vigyázzunk, nehogy a por eltemessen bennünket, melyet az urifogatok egymást érő sokasága fölver e még kevésbé civilizált, azaz kövezett helyen, ez esőtlen nyári napokban. E fényes fogat mind a circus előtt áll meg, s naponkint oly sokaságban, minőt ritkán látunk a kerepesi úton a nemzetnek színháza előtt.

Ha úgy tetszik, mi is mehetünk. A zene már hangzik, fél nyolcra, nem-sokára kezdődni fog az előadás.

Benn a terem ragyogóan van kivilágítva, egyetlen óriás csillárcsoport által, mely a terem közepén magasan függ alá. Alant közepén a kerített s homokkal behordott lovartér. Köröskörül az egymás felett elhelyezett padsorok és páholyok, mint minden este, most is tele vannak már nézőkkel. „Nincs pénz!“ azt hallod minden ajakról, ha valamely irodalmi vállalatra 30 krajczárt kérsz a közönségtől, s ha részvéthiány miatt egymásután látod megbukni a magyar lapokat. „Meleg van!“ azt felelik, ha látod a nemzeti színház naponkint ásitozó üres padait. Nos, a cirkusba meleg sincsen, pénz is van; a lovagkör mindennap, néha kétszer is, tömve — pedig 7 forintos hely is van benne egy estére, s a 30 krajczáros a legutolsó. No de meg is érdemli!

Csengetnek. A lovartér kerítése megnyílik. A lovászmesterek, segédek és inasok egyenruhában megjelennek, mint valami udvari kíséret s csoportban állnak a tér közepén s bejáratánál. A zene elhallgatott. Minden szem a tér bejáratán, várva a berobogó lovagot. Ekkor megjelenik — a bohóc, egy nevetséges alak, lóhalálában siet a tér közepére s a homokban elesik. Van nevetés!

A lovarjátékok két külön csoportozatba oszlanak. Egyiknél a lovart bámulod inkább, másiknél a lovat, mindegyiknél mindenket és végre az egész ben az embert. E lovarok aztán meg tudják a lovat ülni! . . . Ülni? az semmi. de még állni is! A zene ismét játszik. — A ló száguld köröskörül, mint fenevad, s ezek a lovarok ülnek, állnak, feküsznek, guggolnak, térdelnek rajta, nyereggel vagy szőrén, anélkül hogy czérnaszállal fogóznának is; állnak, de csak alig féllábbal, féllábuk hegyével, a ló hátán, oldalán, csipőjén, a hol akarod, leugranak róla s a más pillanatban ismét a ló hátán teremnek, míg a ló folyvást vad futásban száguld ezalatt. S ez még semmi. Akadályokat állítanak eléjük: rudat, szőnyeget, magasan, azt át kell ugrani, abroncsot, azt át kell repülni, papirtáblákat, azokon keresztül kell törni, s ismét és ismét visszaszökni a folyvást száguldó paripára. Aztán egész játékot rendeznek, egész kis némajátékot, a ló hátán, s megérted azt, pusztán csak a lovar mozgásaiból. Példaul itt egy matrónának öltözött lovar robog be. Az ő hajója a robogó ló, melyen épen oly bátran s kényelmesen mozog, mint a hajós a hajó fedelén. Pipát, dohányt és aczélt vesz elő, megtölti a pipát, csihol és kiüt az aczéllal, rágyújt, s evez vidáman a tenger színén. Azonban felhő tornyosul, mennydörög és villám cikáz, vihar támad, tengeri vihar. A hajó veszélyben van, a habok csapkodják alá s fel. Vigyázz, kormányos, és résen légy! Most vetkezzél le egy ingre! A vitorlák szakadoznak, meg kell kötözni; a hajó vízzel telik meg, ki kell merni. Dolgozni kell. Hasztalan minden! A szélvész irtóztató.

Nincs menekvés. Bucsázzál a világtól szegény matróz! A hajó széttört, a hajós elmerült. Ah de, ime, a hajós újra előtűnik. Egy darab deszkát ragad meg a hajó romjaiból. Ez az ő mentőszála. Ezt átöleli, ehhez kapaszkodik, ezzel uszik ki a part felé. Tehát élhet még újra. Ime kiért, kiszállt; meg van mentve, már a parton van a száraz földön, Oh hála neked, tenger és föld ura! S imádkozni térdre hull a földre . . . akarom mondani a lóra, mert hogy itt a föld is a ló volt, valamint a hajó és a deszkaszál, azt mondanom sem kell, valamint azt sem, hogy ez egész érdekes jelenetet a ló sebes nyargalása közben játszál el a lovagló művész, oly eleven mimikával, hogy nem valami nagy képzelőtehetség kellett annak megértéséhez, leírásához. Minden játék csak annak megmutatására szolgál, első tekintetre, hogy mily ügyesek a lovaglásban Renz ur lovarjai, miből aztán a gondolkozó ember azon meggyőződést is meríti, hogy tanítás és gyakorlat által minden szakban a tökély szinte hihetetlen fokáig törhet fel az ember; nem minden ember minden szakban, hanem minden ember egy bizonyos szakban legalább, a melyre épen hajlama és hivatása van. Nem állítjuk, pl. hogy minden emberből lehetne oly ügyes lovagló, mint Renz ur lovarjai, de bizonyos, hogy minden ember lehetne egyben vagy másban kitűnő, ha a természettől vele született hajlamot mindeniknél oly gond-
dal igyekeznének kifejteni, mint a lovaglást Renz ur a maga lovarjainál.

Hogy ne volna ez lehetséges az embernél, e kiválóan eszes lénynél, mikor Renz ur a lovat meg tudja tanítani nem egy ügyességre. Renz ur lovai tánczolnak négyest, szolgálnak, apartiroznak, két lábon járnak, kikeresik a kosárból a zsebkendőt, előbb a pirost, azután a fehért, vagy megfordítva, a hogy akarod és elviszik a gazdájokhoz, felveszik a pénzt a földről, sőt közvetve a zsebből is kiveszik — bizonyosságom a folytonos tele ház — és Renz tudja, hogy még mit nem tudnak.

A lóművészeti mutatványok bevégeződtek. Mindjárt hozzák az oroszlanokat. De nem! a bohóc belépte mutatja, hogy még nem e nagyszerű benyomásra akarnak bennünket előkészíteni. Renz urnak három bohócza van, mind kitűnő, legkitűnőbb köztük Mr. Price, angol. Különös! Az angol a világ legkomolyabb népe tán, és az angolnak vannak legjobb bohóczaik s legkitűnőbb humoristái. Price ur nemcsak bohóc, ő humorista is, és a mellett kitűnő gymnasta. Most is egy lábtót vagy lajtorját hoz be. Előbb elesik vele, aztán felkél, a lábtót felállítja s keservesen tekint fel reá. Neki arra fel kellene mászni! *)

(Vége köv.)

(A „M. S.“ után.)

Nyílt posta.

— Schöberl Károlynak. A kérdéses könyvek már elküldettek.
— Remellay „Fény és Boru“ czimű elbeszéléseire Györből „Szabó Richard a. b.“ név s jegy alatt küldetett be előfizetés, s e czim alatt expediatott is, azonban a győri postáról mint „ismeretlennek szóló kézbesithetlen küldemény“ visszaküldetett. Az illető fölkéretik nevének s lakásának pontos beküldésére.

*) A fővárosi gyermekek kedvéért megemlítjük, hogy a jövő vasárnap délután 4 $\frac{1}{2}$ órakor Renz ur oly előadást rendez, melyben a gyermekek mulattatására fog legtöbb gondot fordítani, s valamennyi helyen ezen előadásnál a 12 éven alóli gyermekek felnőtt személyek kíséretében a belépti díjnak felét fizetik.

